SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

TEORETICKÁ BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Neformální skupina fotografů stužená kolem „Projekt Strzybnica“ a „Dokumentu Projektu“

Opava 2023

Wiktoria Kot

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Wiktoria Kot
Obor: Tvůrčí fotografie

Neformální skupina fotografů stužená kolem „Projekt Strzybnica“ a „Dokumentu Projektu“

An informal group of photographers „Projekt Strzybnica“ and „Dokument Projektu“

SLEZSKÁ UNIVERZITA
FILOZOFICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA V OPAVĚ

Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

Vedoucí práce: Mgr. BcA. Arkadiusz Gola Ph.D.
Oponent: BcA. Mgr. Michał Szalast

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Akademický rok: 2022/2023

Zadávající ústav: Institut tvůrčí fotografie

Studentka: Wiktoria Kot

UČO: 46015

Program: Filmové, televizní a fotografické umění a nová média

Obor: Tvůrčí fotografie

Téma práce: T: Neformální skupina fotografů sdružená kolem "Projektu Strzybnica" a „Dokumentu Projektu".

Téma práce anglicky: T: An informal group of photographers "Projekt Strzybnica" and „Dokument Projektu"

Zadání: Cílem bakalářské práce je shrnutí činnosti fotografické skupiny "Dokument Projektu" a sdružení "Projekt Strzybnica" ve městě Tarnovské Hory. Práce popisuje činnost a různé aktivity v letech 2006-2020. Aktivity skupiny zahrnují sociální a kulturní iniciativy, sociální archivaci a vizuální umění.

Literatura:
P. Barberie, Mission Héliographique. Encyclopedia of nineteenth-century photography, red. J. Hannavy, New York 2008, ISBN 0-415-97235-3, s. 933-935.
A. Schindler, Czym jest animacja społeczno-kulturalna?, [w:] Konteksty animacji społeczno–kulturalnej, red. K. Hrycyk, Wrocław 2004, s. 20.
J. Zebrowski, Animacja jako nowa koncepcja edukacji przez kulturę w społecznościach lokalnych, [w:] Animacja kulturalna jako problem pedagogiczny, red. J. Gajda, Lublin 1991, s. 34, 38.
H. Jenkins, Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. 9
P. Wołyński, M. Michałowska. Społeczne dyskursy sztuki fotografii. Akademia Sztuk Pięknych w Poznaniu, 2010.

Vedoucí práce: MgA. Arkadiusz Gola

Datum zadání práce: 31. 3. 2023

Souhlasím se zadáním (podpis, datum):

.....
prof. PhDr. Vladimír Birgus
vedoucí ústavu

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla popsat činnost fotografických skupin Projekt Strzybnica a Dokument projektu probíhající na území města Tarnovské Hory v Horním Slezsku. Popsala jsem aktivity skupiny v oblasti společensko-kulturní, umělecké animace a sociálního archivnictví. Nastínila jsem historický průběh vzniku těchto skupin a vyjmenovala jsem jejich iniciativy související s aktivismem a regionálním patriotismem, integrací společnosti a vzdělávací činnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

společensko-kulturní animace, fotografická skupina, fotografie, dokument

ABSTRACT

In my bachelor‘s thesis, I decided to describe the activities of the photography groups Projekt Strzybnica and Dokument project taking place in the territory of the city of Tarnovské Hory in Upper Silesia. I described the group‘s activities in the field of socio-cultural, artistic animation and social archiving. I outlined the historical development of these groups and listed their initiatives related to activism and regional patriotism, social integration and educational activities.

KEYWORDS

socio-cultural animation, photo group, photograph, documentary

Úvod
Předmluva
1. Historie
1.1. Pojmy
1.2. Kluby, spolky, sdružení a fotografické nadace
1.3. Současné příklady fotografické činnosti
v kulturně-společenské sféře
2. Geneze vzniku
2.1. Projekt Strzybnica
2.2. Galerie Strzybnica
3. Další druhy činností
3.1. Fotografické akce v tarnohorském regionu
3.2. Školní fotografická skupina Narybex
4. Dokument projektu
4.1. První akce Dokument projektu
4.2. Činnost
Závěr

Úvod

Hlavním vědeckým cílem mé bakalářské práce je popis činnosti regionálních skupin Projekt Strzybnica a Dokument projektu. Zajímavým aspektem tohoto námětu je z mého pohledu využití fotografie v rámci společensko-kulturní animace. Kategorie, do níž můžeme zařadit popisované skupiny, není snadné jednoznačně definovat. Celá organizace se skládá z několika skupin, které se v různých obdobích postupně vyvinuly z jednoho původního sdružení. Jednotlivé skupiny však nemůžeme jednoznačně označit jako čistě fotografické. Během přípravy kapitoly o podobných příkladech činnosti jsem chtěla najít jednotné označení tohoto typu záměru. Animace je pojem, který si v současné době můžeme spojovat s filmovou technikou používanou při tvorbě pohádek pro děti. V řečtině slovo „animare" označuje oživování anebo povzbuzování k činnosti.[1] Kulturně-společenskou animaci dělíme podle přístupu na edukační - zaměřený na zdokonalování jedince, a organizační - věnující se rozvoji regionálního kulturního života. Tento jev můžeme pozorovat v 60. letech 20. století ve Francii jako důsledek postindustriálního rozvoje společnosti a urbanizace.

Anna Schindler píše:
Rozvoj společensko-kulturní animace je podmíněn existencí tří procesů: procesu společensko-politické demokratizace (reakce na fungování zcentralizovaného státu), procesu návratu kultur malých společností do ztracených rájů (reakce na unifikační výsledky masové kultury) a procesu proměny ve sféře hodnot a podstaty člověka. Jejich důsledkem je oživení tendencí jednotlivců i skupin k dosažení autonomie, která se projevuje volnou aktivitou entit, jejich vlastním rozvojem, vlastní organizací skupin ve prospěch svých kulturních potřeb a ve společenské a lokální samosprávě.[2]

---

[1] Rybka I., Leszczyńska M. „Koncepcja analizy dotychczasowych doświadczeń w obszarze pracy socjalnej i animacji społecznej", online: http://www.osl.org.pl/wp-content/uploads/2013/04/Rybka_Izabela_Luszczynska_Maria_Koncepcja_analizy_dotychczasowych_doswiadczen_w_obszarze_pracy_socjalnej.pdf.

[2] A. Schindler, „Czym jest animacja społeczno-kulturalna?", [in:] *Konteksty animacji społeczno-kulturalnej*, red. K. Hrycyk, Vratislav 2004, s. 20.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V úvodu je představena moje motivace ke zpracování vybraného tématu a krátce je popsána i definice kulturně-společenské animace. Další část práce obsahuje popis souvisejících historických fotografických sdružení, od těch na světě nejstarších až po nejvýznamnější polská sdružení. Popsány jsou také příklady současných iniciativ z oblasti společensko-kulturních animací využívajících jako pracovní nástroj vizuální umění. V dalších kapitolách popisuji počátky a celkovou činnost Galerie Strzybnica, sdružení Projekt Strzybnica a současnou činnost neformální skupiny Dokument projektu. Celá práce je zakončena shrnutím z pohledu fungování fotografie jako média ve třetím sektoru, změnám ve fungování a cílech tohoto typu skupin souvisejících s rozvojem technologií.

Předmluva

Má práce začala před deseti lety, kdy jsem se účastnila dílen fotografického kroužku, probíhajících během mého studia na gymnáziu v Tarnovských Horách. Dílny vedl magistr fotografie a lokální animátor kultury Krzysztof Witkowski. Během práce jsme se snažili seznámit s dějinami fotografie, základy práce v temné komoře, a dokonce jsme sami vyráběli dírkové kamery.

Kromě samostatného vytváření fotografií bylo jednou z aktivit členů školní skupiny hledání starých snímků zachycujících naši čtvrť. Zajímali jsme se také o jejich historickou hodnotu - identifikovali jsme místa, odkud byly tyto snímky vytvořeny, a často jsme pátrali i po majitelích fotografií a osobách na nich zachycených. Pamatuji si, že jsme kdysi, ještě jako adepti umění fotografie, v rámci dílen překládali do polštiny staré německé dopisy nalezené na opuštěných půdách na předměstí. Hledali jsme současná místa zachycená na starých fotografiích, které jsme následně i s dokumenty vraceli rodinám, jimž kdysi patřily. Doprovázely nás tehdy vzrušující pocity a přesvědčení, že se účastníme nějakého dobrodružství a můžeme se díky tomu cítit jako detektivové.

Skupina místních aktivistů a animátorů sdružení Projekt Strzybnica založila také internetové fórum, na jehož stránkách mohli obyvatelé sami umisťovat současné a digitalizované snímky z vlastních sbírek.

obr. 1 a 2: Archivní snímky zpřístupněné na fóru díky rodinám Drewniaků a Siwých.

Byly vytvořeny katalogy snímků uložených v digitálním archivu fóra, nebyly však ještě příliš podrobně popsány ani seřazeny. Byly to společenské aktivity jednotlivých členů sdružení Projekt Strzybnica, jimž se věnovali z vlastní iniciativy, za své vlastní finanční prostředky a ve svém volném čase. Tento amatérský způsob vytváření sbírek byl motivován pocitem silné povinnosti nacházet a zachycovat stárnoucí kousky papíru obsahujícího svědectví historie konkrétního místa - malé vlasti. Podobným způsobem působí skupina Dokument projektu, jejímž cílem je zachytit přítomnost pomocí současných prostředků komunikace.

1. Historie

1.1. Pojmy

Projekt Strzybnica a Dokument projektu můžeme jednoznačně zařadit k akcím definovaným jako společensko-kulturní animace zaměřené na animaci komunit se sociálními a kulturními vazbami - animaci místních komunit.[3] S ohledem na specifickou oblast, ve které působí, dedikují svoji aktivitu jen malé společnosti, s níž spolupracují. Tímto způsobem je realizována myšlenka občanské společnosti, která při realizaci společných cílu působí dobrovolně a nezávisle na státu. Musíme také zmínit, že členové těchto skupin pracují většinou dobrovolně a poskytnuté prostředky využívají pouze na pokrytí nákladů spojených s organizací událostí, bez nároků na odměnu.

Cílem animace je změna postavení jednotlivých členů, rozvíjení jejich znalostí, citlivostí a tvůrčích iniciativ a uvedení do hodnotnějšího života prostřednictvím přímého působení.[4] V prostředí internetu je činnost skupiny prezentovaná galerií a fórem také příkladem zapojení do kultury charakteristické pro fungování společnosti v nových médiích po roce 2001. Prezentuje tvůrčí projev uživatelů, jehož výsledkem je příslušnost k informační společnosti. Se zapojením do kultury dochází k boření počátečních předsudků, že dodavatel a odběratel mají určité předepsané funkce a jejich role se nemohou prolínat. V rámci zapojení dodavatele i odběratele do kulturního dění mohou oba vstupovat do určitého druhu vzájemné interakce a během vytváření a odebírání svých sdělení si své role zaměňovat.[5]

Pro zachování historického kontextu si však ze začátku jako příklady podobných záměrů popíšeme významnější fotografické organizace, které mohly být prvkem, jenž tvůrce inspiroval k založení skupiny, která je v této práci popisována. Následně představím současné praktické příklady související se společensko-kulturní a archivní animací, ale i internetovou činností související s aktivitami sdružení.

[3] S. 27.

[4] J. Zebrowski, „Animacja jako nowa koncepcja edukacji przez kulturę w społecznościach lokalnych“, [in:] *Animacja kulturalna jako problem pedagogiczny*, red. J. Gajda, Lublin 1991, s. 34, 38.

[5] Jenkins, H.: *Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Varšava 2007, s. 9.

1.2. Kluby, spolky, sdružení a fotografické nadace

Vůbec první fotografickou skupinou byl britský Edinburgh Calotype Club, který v roce 1841 založila skupina vzdělaných amatérů - průkopníků nové fotografické techniky.[6] Také ve Francii bylo v roce 1851 založeno velmi významné sdružení fotografů - Société Héliographique. Cílem sdružení bylo prosazovat fotografii prostřednictvím fotografických výstav, spolupracovat při vydávání odborného časopisu La Lumière (1851-1860), vyměňovat si pracovní zkušenosti s chemickými procesy a rozvíjet umělecké schopnosti. Prvním britským fotografickým sdružením byla v roce 1852 založená asociace Leeds Photographic Society, která existuje dodnes. V roce 1853 bylo v Londýně založeno jedno z větších a významnějších sdružení The Photographic Society. Jedním z jeho zakladatelů byl Roger Fenton, který během svého studia v Paříži sledoval vznik a fungování francouzského fotografického sdružení. Vydáván byl také magazín Journal of the Photographic Society, v němž se objevovaly mj. snímky členů skupiny nebo přepisy přednášek a překlady článků spřízněných fotografických spolků. V současné době představují část sbírky oddělení fotografie londýnského Muzea Victoria & Albert. Ve Spojených státech od roku 1868 existuje asociace National Photographic Association of the United States, která zodpovídá za ochranu a podporu zájmů profesionálních fotografů (v dnešní době funguje jako Professional Photographers of America). Dalším místem setkávání, které najdeme i dnes, je The Camera Club of New York. Setkávání v Camera Clubu se účastnil i Alfred Stieglitz, Paul Strand, Edward Steichen a Richard Avedon.

V Polsku od roku 1901 existovalo Varšavské fotografické sdružení (Towarzystwo Fotograficzne Warszawskie), které v letech 1907-1914 mělo název Sdružení přátel fotografie (Towarzystwo Miłośników Fotografii), jehož členy byli mj. Jadwiga Golcz, Stanisław Szalay a Piotr Lebiedziński. Sdružení vydávalo měsíčník Fotograf Warszawski[7] a od roku 1919 v této činnosti pokračovalo jako Polské sdružení přátel fotografie. Sdružení se zabývalo

---

[6] P. Barberie, „Mission Héliographique“, [in:] *Encyclopedia of nineteenth-century photography*, red. J. Hannavy, New York 2008, ISBN 0-415-97235-3, s. 1218.

[7] https://pl.wikipedia.org/wiki/Towarzystwo_Fotograficzne_Warszawskie#cite_note-:0-1, online 21.03.2023.

výběrem a zasíláním prací svých členů na mezinárodní fotografické salony. Od roku 1931 až do vypuknutí 2. světové války mělo toto sdružení název Polské fotografické sdružení a jeho členy byli mj. Marian Dederko, Jan Sunderland a Zofia Chomętowska. Vycházely také magazíny Fotograf Polski a Foto, organizovány byly individuální výstavy a v roce 1934 i první celostátní fotografická soutěž. Nesmíme zapomenout ani na nezávislý Polský fotoklub (1929-1939), založený díky iniciativě Jana Bułhaka, který tímto způsobem pokračoval v činnosti Wileńského fotoklubu. Na jeho základech pak v roce 1947 vznikl dodnes známý Svaz polských uměleckých fotografů (Związek Polskich Artystów Fotografików - ZPAF).
Hlavním úkolem fotografických sdružení a klubů bylo organizování pravidelných setkání, vzdělávání formou dílen, sdílení názorů a kritiky, rozšiřování knihovny a archivních sbírek, organizování výstav a publikování děl. Později se tyto skupiny zabývaly také prosazováním názoru, že i médium fotografie patří k profesionálním uměleckým oborům. Existovaly také amatérské fotografické kluby, které však působily v mnohem menším měřítku. Díky uvedení fotoaparátu Kodak v roce 1888 na trh a jeho velkému rozšíření přestala být fotografie znamením bohatství a příslušnosti k vyšší třídě a stala se dostupným koníčkem pro nejširší veřejnost.

1.3. Současné příklady fotografické činnosti v kulturně-společenské sféře

Nadace Archeologie fotografie - FAF byla založena v roce 2008 ve Varšavě, kde také působí. Nadace se soustřeďuje na získávání a uchovávání sbírek polských fotografů. V této souvislosti také zahájila mnoho projektů, které tato díla využívají ve formě výstav a publikací. „Průvodní myšlenkou vedoucí k založení nadace bylo vytvoření alternativy muzejního či striktně archivního modelu," uvedla spoluzakladatelka nadace Karolina Ziębińska-Lewandowska.[8] Nadace disponuje archivními fotografiemi mj. Zbigniewa Dłubaka, Zofie Chomętowské a Jerzyho Lewczyńského a také vlastním digitálním archivem, ve kterém se nacházejí naskenované

[8] https://culture.pl/pl/artykul/karolina-ziebinska-lewandowska-jak-nie-zostalam-fotografka-wywiad online, 21.03.2023.

fotografie mnoha autorů. Digitální archiv je jedním z projektů FAF a jeho záměrem je, aby v něm našlo místo padesát tisíc popsaných položek. V letech 2010-2011 byl realizován projekt Fotoregistr - akce mající za cíl převést domácí archivy do veřejného prostoru, zpopularizovat archivnictví a rozšířit databáze. Nejvýznamnějšími odběrateli projektu byli majitelé soukromých sbírek. Projekt měl za úkol propagovat myšlenku ochrany rodinných fotografických památek a uvědomit si podstatu digitalizace analogových materiálů.

Fond od roku 2010 pomáhá při získávání informací o soukromých sbírkách fotografií a organizaci setkání s názvem „Oprašujeme domácí archivy". Na těchto setkáních mohou zájemci konzultovat vlastní fotografické sbírky, získat odhad jejich historické ceny a doplnit si vzdělání v oblasti péče o materiální stránku archivních fotografií.

Společenský archiv Sulejówka svoji činnost zahájil v roce 2016 jako koncept Městské veřejné knihovny v Sulejówku. Cílem vytvoření tohoto projektu bylo vyhledání archivních materiálů, jejichž obsah souvisel se Sulejówkou. Pátrání se netýkalo jen dokumentů a fotografií, ale také různých souvislostí a příběhů obyvatel. Vytvořena byla i internetová stránka sulejowekposasiedzku.pl, která se stala databází a místem poskytujícím digitalizované verze získaných dokumentů. Tvůrci projektu navíc průběžně vedou bulletin, který je na stránce vyvěšován. Můžeme si v něm přečíst o jednotlivých etapách vytváření archivu a o aktuálně zpracovávaných příbězích obyvatel.

Varmijsko-mazurské fotografické sdružení „Blur" (Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Fotograficzne „Blur") bylo založeno v roce 2010 a funguje v rámci Městského kulturního střediska v Olštýně. Skupina sestávající jak amatérů, tak i profesionálů působí na neziskové bázi v oblasti kultury a umění, organizuje dílny, výstavy, projekty a happeningy, kterými se především pomocí fotografie snaží o společnou integraci s regionálním prostředím. Organizovány jsou různorodé akce a celoroční plenéry, během nichž účastníci vytvářejí například dokumentaci místní řeky Wadąg. Realizován byl také fotografický projekt „Neobyčejná všednost" (Niezwykła codzienność), jenž byl zakončen výstavou. Na této výstavě, zachycující

cyklus portrétů ze života, jsou vidět postižení lidé žijící v Olštýně a jeho okolí.[9]

Sdružení kulturního vzdělávání WIDOK (Stowarzyszenie Edukacji Kulturalnej WIDOK) z Białystoku působí od roku 2000 a má status veřejně prospěšné organizace. Rozsah jeho působnosti je velmi velký, jelikož s využitím fotografie realizuje stipendijní program a mnoho projektů věnujících se místní společnosti a společnému dědictví. Projekt „Mieleszki", jehož autorem je Paweł Grześ z ITF, zachycuje portréty obyvatel této obce ve svátečním oblečení. Pro výstavní soubor bylo vybráno 60 snímků, které ozdobily ploty jejich domů.

obr. 3 a 4: Fotografie z projektu Mieleszki, 2005.

Podařilo se realizovat také projekt „Fotohistorie Poláků z Běloruska – záchrana domácích archivů" (Fotohistorie Polaków z Białorusi – ocalanie domowych archiwów), v rámci kterého bylo digitalizováno 1 200 fotografií a videosnímků pocházejících z příhraničí. Tato akce přilákala mnoho místních obyvatel, kteří pro projekt poskytli své soukromé archivy. Mentorský program „Jsem, protože jsi" (Jestem, bo jesteś) byl zaměřen na děti a mládež z malých vesniček na území Podleského vojvodství, které jsou z různých příčin ohroženy sociálním vyloučením. Děti v rámci projektu měly možnost fotograficky prozkoumávat svoje okolí a fotografovat např. pomocí dírkové kamery a rozvíjet tak svoji citlivost k umění. Sdružení WIDOK realizovalo také projekt Albom.pl založený na hledání a

[9] https://blur.olsztyn.pl/niezwykla-codziennosc-2019/, online 21.03.2023.

konzervaci starých fotografií získaných od obyvatel v polsko-běloruském pohraničí. Celý projekt, včetně popisů a rozhovorů s místními fotografy, byl zpřístupněn ve formě internetové databáze. Sdružení se ujalo také dědictví Bolesława Augustiusa, o kterém dokonce dvakrát vydalo publikaci s jeho objevenými fotografiemi.

Sdružení Fotspot je fotografickou iniciativou působící na území Velkopolského vojvodství. V rámci projektu „Společné plochy" (Płaszczyzny wspólne), zahájeného v roce 2018, dokumentovalo šest místních fotografů menší městečka tohoto regionu. Cílem bylo najít historii ležící i mimo turistické průvodce, které byly zastoupeny vzpomínkami obyvatel: (...) pohybujeme se na okrajích historie, urbanismu, ekologie a technologického rozvoje, snažíme se přitom neztratit náš subjektivní pohled na Velkopolsko (...)[10]

Na podobném principu byl realizován také projet „Společné břehy" (Brzegi wspólne), ve kterém fotografové dokumentovali život obyvatel podél řeky Varty. Autoři si všímali nevšední estetiky, infrastruktury, lidí a probíhající transformace těchto území. Prostřednictvím našeho fotografování jsme silně spojení s lokalitou a poznáváme podstatu dávající nám pocit totožnosti.[11]

Sdružení organizuje také tematické fotoprocházky po Poznani, které končí výběrem snímků pro tisk pohlednic. Členka iniciativy Anka Gregorczyk vytvořila internetovou stránku Artpots, na které je možné velmi snadno v Poznani nalézt všechna místa související s fotografií, ale i jinou tvůrčí činností.

Nadace Tres působí od roku 2008 v okolí velkopolského města Zbąszyń. Její členové se ve svých projektech věnují především fotografii. Zajímáme se o výtvarné, historické a společenské vyznění fotografie a zkoumáme ji jako médium poznání světa a historie, ale i jako impulz vyvolávající společenské změny.[12]

---

[10] https://kulturaupodstaw.pl/plaszczyzny-wspolne-przez-wielkopolske/, online 21.03.2023.

[11] https://kulturaupodstaw.pl/brzegi-wspolne-michal-sita/, online 21.03.2023.

[12] http://www.tres.org.pl, online 21.03.2023.

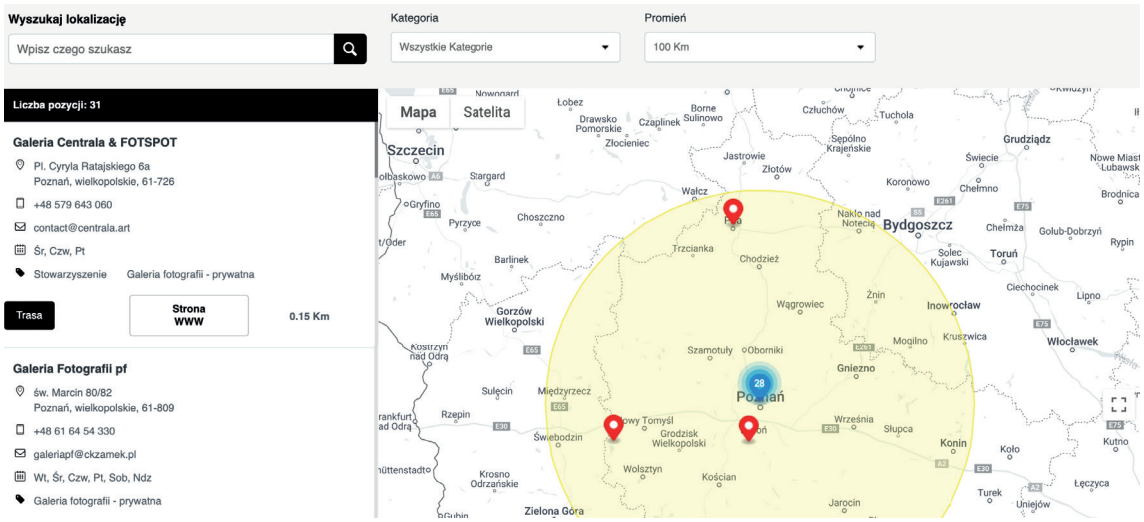

obr. 5: Internetová stránka projektu Artspots.

Nadace pružně reaguje na výzvy v oblasti sociálního archivnictví a digitalizace. Jedním z významných předsevzetí je projekt szklanenegatywy.pl, jehož předmětem je dědictví místních fotografů ze Zbąszyna. Projekt „Zapomenuté tváře velkopolského povstání“ (Zapomniane twarze Powstania Wielkopolskiego) zaštiťoval výstavy a happening, při němž byly na skleněném negativu zachyceny skupinové portréty obyvatel Velkopolska spolu se zvětšeninami snímků velkopolského povstání. Projekt „Provincie v Centru“ (Prowincja w centrum) se skládal z výstav v malých městečkách, kde byl kladen důraz na to, aby místní lidé mohli identifikovat místa a tváře zachycených osob. Další projekty spočívaly v digitalizaci fotografických sbírek, především skleněných negativů nalezených v domech na území velkopolského regionu, jako například rodinných archivů rodin Wielebských, Franciszka Lepicha, Constantyho Sikorského nebo Marcela Jarosze. Na základě nalezených fotografií bylo vytvořeno nejen mnoho vzdělávacích výstav, ale také knih pro děti a stolních her. Nadace vede pravidelné fotografické dílny pro děti z místních kroužků, ale i pro dospělé, jejichž cílem je dokumentace sídliště Środek, zakončené výstavou v plenéru.[13]

[13] https://slaskie.naszemiasto.pl/projekt-strzybnica-mlodzi-i-kreatywni/ar/c8-3027928, online 21.03.2023.

2. Geneze vzniku

2.1. Projekt Strzybnica

Strzybnica je městská čtvrť Tarnovských Hor, Její plocha je 6,11 km² a počet obyvatel se blíží 5 tisícům. Ve čtvrti sídlí velký podnik produkující hutnické stroje a zařízení ZAMET, který byl pracovištěm mnoha okolních obyvatel, jimž v minulosti poskytoval také hodně prostoru pro trávení volného času.

Sdružení Projekt Strzybnica byl registrován v roce 2008, neoficiálně však existuje již od roku 2006. Osobami, které skupinu vedly, byli Krzysztof „WIT“ Witkowski, Bartłomiej „brtk“ Zylla a Stanisław „Stachoo“ Tarasek. Jejich charakteristickou společnou vlastností byl nejen vztah k městu Tarnovské Hory, ale také zájem o vizuální umění.

Krzysztof Witkowski (1979) vystudoval obor fotografie na Státní vysoké škole filmového, televizního a divadelního umění Leona Schillera v Lodži (Państwowa Wyższa Szkoła Sztuki Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi - PWSFTViT), Evropskou akademii fotografie ve Varšavě a Akademii krásných umění v Poznani. Ve své tvorbě se soustřeďuje především na dokumentární fotografii a archivnictví, zvláště pak to související s obcí Tąpkowice, kde v současné době žije. Ve sdružení zastával roli vedoucího.

Bartłomiej Zylla (1980) vystudoval Lodžskou filmovou školu (obory střih obrazu a zvuku, filmové a televizní produkce a fotografii), dále vystudoval opavský Institut tvůrčí fotografie. Je tvůrcem interaktivního dokumentárního projektu galeria.strzybnica.com a spoluzakladatelem sdružení Tarnowidz. Je provozovatelem první tarnohorské internetové televize gwarek.tv.

Stanisław Tarasek (1978) je také absolventem PWSFTViT v Lodži, oboru fotografie na katedře filmové a divadelní produkce, kde získal titul magistr umění. Spolupracoval s divadly na realizaci audiovizuálních projektů v rámci divadelních představení, pro něž vytvářel i plakáty. Nyní pracuje na Výtvarném lyceu v Tarnovských Horách, na Výtvarném lyceu v Zabře a na Vyšší škole techniky a informatiky v Katovicích. V letech 2009-2011 se

podílel na organizaci filmového festivalu Tarnowidz. Zúčastnil se mnoha skupinových a individuálních výstav v Polsku i v zahraničí, mj. v katovické BWA, lodžské galerii FF a v Erlangenu-Höchstadtu.

2.2. Galerie Strzybnica

Internetové stránky projektu Galerie Strzybnica začínaly jako malý internetový projekt brtk.strzybnica.com založený Bartłomiejem Zyllou v lednu roku 2005. Jako obyvatel čtvrti Strzybnica svým osobitým, autorským, dokumentárním způsobem fotografoval své okolí a svůj důraz kladl především na architektonické motivy, události a lidi. Jeho poslední snímky s pseudonymem brtk publikované na fórum galeria.strzybnica.com mají datum z roku 2012.
Tento interaktivní dokumentární projekt vycházel z počátečního záměru vytvořit vlastní internetové stránky. Nebylo to však snadné, protože přece jen šlo o začátky internetových prezentací a neexistovalo tolik digitálních nástrojů a technologií. „Společnost zaměřená na obraz“ opírající se o sociální portály se teprve utvářela. Tvůrce Galerie Strzybnica byl motivován snahou esteticky analyzovat okolní prostředí, které znal od svého dětství. Fotografie mu umožnila distancovat se od známých vyobrazení zašlých panelových domů, dvorků a plechových budek trhovců. Pozdější popularita portálu vyvolala u místní společnosti větší zájem o médium fotografie v roli komunikačního nástroje. Mnoho lidí chtělo ukázat svůj úhel pohledu nebo zapsat společné vzpomínky související s tímto místem. Dnes již vlastnictví mobilního telefonu s fotoaparátem a publikování snímků na internetu není ničím neobvyklým, ale ještě několik let zpátky šlo o velkou výzvu, či neobvyklý koníček.

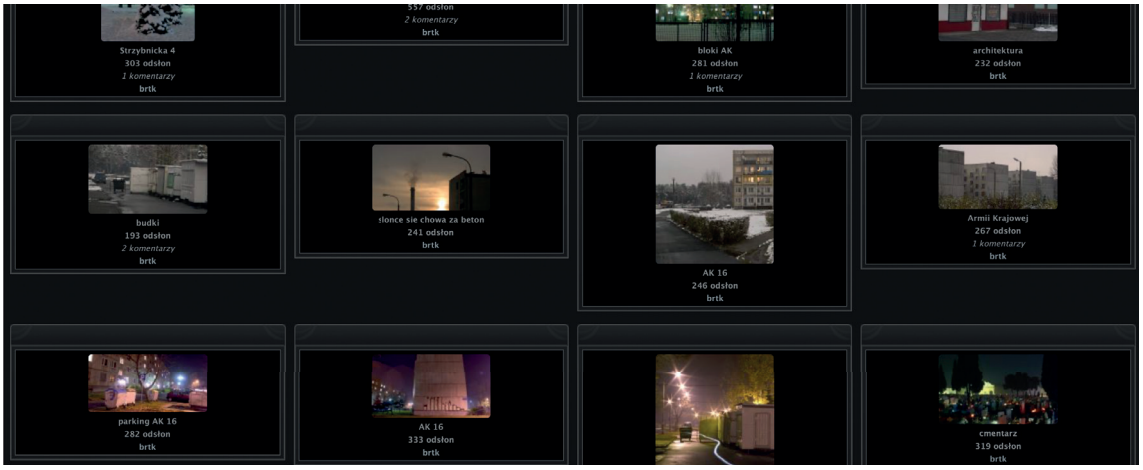

obr. 6: První zpřístupněné snímky Bartłomieje Zylly na fóru Galeria Strzybnica.

O něco později si galerie a fórum sdružení změnilo doménu na projekt.strzybnica.pl. K dnešnímu dni galerie obsahuje 399 fotografických souborů s 1 978 komentáři. S uplývajícím časem se objevuje stále více uživatelů, kteří svoje fotografické knihy se snímky z čtvrti Strzybnica aktivně publikují. Každé uživatelské konto obsahuje tyto informace: odkud autor pochází, odkdy je aktivní, čemu se věnuje, který je jeho poslední přidaný snímek a jaké má komentáře. Většina přispěvovatelů se fotografii věnovala amatérsky nebo ji měli jako koníčka. Vznikla tak společnost soustředěná na okolí konkrétního místa, které průběžně pozoruje a komentuje. Galerie byla jedním z míst na síti, které bylo schopno přijmout i velké množství souborů. Často komentované, nebo dokonce z uměleckého pohledu oceňované snímky byly motivací k vytváření stále kvalitnějších děl. Jednotlivé snímky byly doplněny klíčovými slovy – tagy, díky kterým bylo možné hledaný obsah snadno najít. Rozsáhlou sekcí je také dokumentace zápasů místního fotbalového klubu. Jde o jedno z témat, které bylo na fóru jako jedno z mála aktuální i v roce 2022.

obr. 7 a 8: Fotografie, které na fóru zpřístupnil Daniel Wiśniewski.

Velká pozornost byla věnována i velkému objektu firmy ZAMET fungujícímu na území Strzybnice, díky němuž v minulém století a politickém zřízení vznikla i část současného osídlení a v rámci kterého fungovalo i několik místních společenských a veřejně prospěšných objektů, jako například park Hutníků, kulturní dům, sportovní stadion a relaxační centrum. V galerii na místním krytém bazénu jsou vystaveny archivní fotografie z pracovišť firmy, dokumentace a průběh architektonických změn v továrně a na veřejných místech v blízkém okolí.

obr. 9 a 10: Fotografie podniku ZAMET ve Strzybnici, které na fórum nahráli uživatelé Fugazi a brtk.

Uživatelé nahráli také fotografické soubory obsahují mj. obrazovou dokumentaci fotoakcí sdružení Projekt Strzybnica. Neoddělitelnou součástí galerie je také archivní část. Uživatelé digitalizovali svoje staré fotografie okolí z vlastních rodinných sbírek nebo je získávali od místních obyvatel. Můžeme tak nahlédnout do života rodin Borowiků, Żyłů, Nowaků, Morysů, Cieślů a dalších.

obr. 11 a 12: Fotografie ze sbírek rodiny Żyłů a Nowaků.

3. Další druhy činností

3.1. Fotografické akce v tarnohorském regionu

Pod názvem fotoakce si můžeme představit základní formu skupinové výtvarné činnosti uživatelů této galerie - ve velké zkratce jde o fotografickou akci, kdy na jednom místě fotografuje současně několik lidí. Spolu s rozvojem Galerie Strzybnica a sdružení Projekt Strzybnica se objevily i potřeby fotografovat jiné věci než jen součásti každodenního života ve čtvrti.
Nejdéle probíhající akcí je projekt Skupinový snímek, který se koná každoročně od roku 2006 vždy na druhý velikonoční svátek. Konalo se již šestnáct ročníků této události. Původně šlo o happening, který měl upozornit na zanedbanost a nevyužití potenciálu místa, kde se akce konala - koncertní mušle v parku Hutníků ve Strzybnici.

Nápad velmi rychle začal žít vlastním životem. Akce byla zpočátku vnímána jako každoroční fotografování strzybnických občanů. Později se stala místní sváteční tradicí, která každý rok přitahuje stále více lidí.[14]
Událost je ohlašována na sociálních médiích a účast se každým rokem zvyšuje. Je to také dobrá záminka pro setkání starých známých ze čtvrti a okolí. Na schodech amfiteátru jsou vystaveny zvětšeniny skupinových snímků z minulých let. Fotografie vytvořená pomocí samospouště je nahrána na internet a její výtisk si je možné vyzvednout v grafickém studiu.

obr. 13 a 14: První skupinový snímek z roku 2006 (vlevo) a devátý skupinový snímek.

obr. 15 a 16: Skupinový snímek v parku Hutníků ve čtvrti Strzybnica, 2022.

[14] https://gwarek.com.pl/pl/11_wiadomosci/35624_tarnowskie-gory-po-trzech-latach-wraca-zdjecie-grupowe-w-strzybnicy-.html, online: 30.3.2023.

obr. 16: Graffiti uvnitř koncertní mušle ve Strzybnici. Projekt Muszla. Bartłomiej Zylla, 2007.[15]

Akce většinou končí ukázkou studentských filmových etud a koncertem před koncertní mušlí. V dalších letech se zde díky revitalizaci místa mohly konat i jiné regionální kulturní akce. Další sdružující akcí byla spolupráce při organizaci soutěže Miss Strzybnica. Soutěžící pózovaly pro fotografy, ale vystupovaly i v krátkých filmech. Finále akce se konalo během slavnostních Dnů Strzybnice. Událost měla dva ročníky.
Zajímavou aktivitou ze společenského hlediska byla akce „Vypni televizi". V roce 2008 se konala zajímavá manifestace v podobě vylepení sedmi set plakátů třemi organizovanými skupinami.
Tento happening nočního vylepování plakátů ve městě a jeho okolí byl zaznamenán a následně sdílen na internetu. Do pravidelného happeningu v podobě historického průvodu během dnů města se skupina zapojila jízdou automobilem, který byl také polepený plakáty. Charakteristickým prvkem grafické činnosti se stala žlutá páska s nápisem Coca-Cola, která je nezbytnou součástí mnoha výstav a aktivit skupiny. Můžeme se domnívat, že odkazuje na dočasnost a spontánnost aktivit Projektu Strzybnica.

[15] https://www.youtube.com/watch?v=9SZ_QU9li34 , online 27.03.2023.

obr. 17 a 18, vlevo: Vlepa around the world, Keňa 2009,
vpravo: Filipíny 2011.

obr. 19 a 20: Manifestace „Vypni televizi“, 2008.

Zajímavou iniciativou přenesenou na internet byla dlouhotrvající akce „Nálepka na cestách“ (Vlepa around the world). Účastníci akce posílali nebo sami nahrávali snímky z celého světa doplněné logem Projektu Strzybnica. Kniha fotografií obsahuje 269 snímků.[16]
Musíme připomenout, že se osoby zapojené do činnosti Projektu Strzybnica účastnily i dalších iniciativ probíhajících v širších hranicích města.

[16] http://www.galeria.strzybnica.com/thumbnails.php?album=226, online: 30.3.2023.

Festival Tarnowidz neboli festival krátkometrážních filmů organizovaný Stanisławem Taraskem, Bartłomiejem Zyllou a Gosiou Domin vznikl právě s pomocí členů skupiny analyzované v této části práce. Tento festival byl impulzem k organizaci dalších akcí věnovaných vizuálnímu umění na vysoké úrovni. Další iniciativy probíhající díky spolupráci mezi tarnohorskými partnery jsou Kulturapia, Plener Festiwal, Dni kultury ulicznej a další. Na možnosti menšího města šlo o velmi zajímavé události, které tematicky odbíhaly od běžné kulturní politiky vedení města, jež se opírá především o tradice a historii.

3.2. Školní fotografická skupina Narybex

Skupina Narybex svoji činnost zahájila v roce 2007, a to hlavně díky aktivitě Krzysztofa Witkowského. Název skupiny se částečně odvozuje od názvu čtvrti Rybna, ve které probíhala výuka, ale také od slova narybek (rybí potěr) - symbolu mladých adeptů.

(...) skupina sídlí na zdejším gymnáziu. Jeho osm studentů spolu se členy sdružení Projekt Strzybnica pro svoji činnost přijalo motto:
„Není nám dáno hodnotit dějiny, je nám dáno je vytvářet."
Mladí lidé tím, že založili Narybex, začali psát dějiny obrazem. Vyprávějí si o sobě jako o neoddělitelné části místa, ve kterém dávají volnost svým kreativním emocím.[17]

Výuka probíhala jednou týdně po vyučování. Studijní plán obsahoval teoretický i praktický úvod do fotografické problematiky. Zajímavým aspektem bylo odchýlení se od učebnicových rad typu „Jak vyfotografovat pěkný snímek". Krzysztof Witkowski díky svým zkušenostem reprezentoval akademický přístup k fotografii jako médiu. Náplní prvních hodin byly přednášky o historické a tradiční fotografii. Na dalších hodinách studenti sami vyráběli dírkové kamery, fotografovali a vyvolávali negativy. Každá hodina byla zdokumentována digitálním fotoaparátem a výsledné snímky

[17] https://slaskie.naszemiasto.pl/foto-04-strzybnica-na-grupowym-foto-po-raz-kolejny/ar/c3-3024206, online: 31.3.2023.

byly publikovány na podstránce Galerie Strzybnica. Důležitým prvkem každého setkání byl skupinový snímek, který byl vytvářen pokaždé na jiném místě školy a s jinými rekvizitami. Fotografie byla vytvořena digitálně na středoformátovém fotoaparátu Mamiya. Každý účastník dílny se mohl stát režisérem této fotografické scény a zmáčknout spoušť závěrky fotoaparátu. Někdy byly nasnímané negativy vyvolávány přímo na hodinách, ale zpravidla čekaly celý školní rok na letní plenér organizovaný v temné komoře Krzysztofa Witkowského. Na tomto plenéru mladí adepti vyráběli zvětšeniny vybraných snímků, z nichž byla na závěr připravena výstava. Vybrané snímky byly často prezentovány neobvyklým způsobem - například ve výloze obchodu.

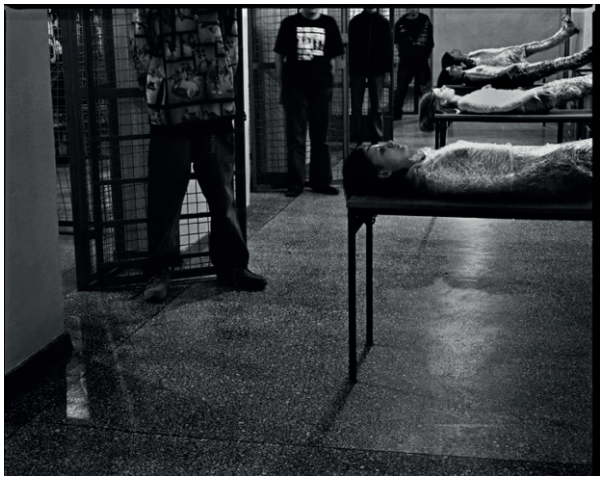

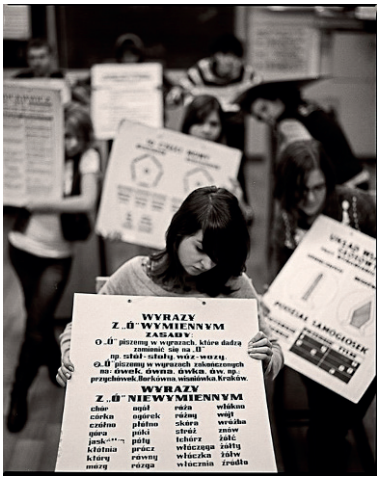

obr. 21 a 22: Fotografie vytvořené středoformátovým přístrojem během dílen Narybex, 2007.

Dalším důležitým aspektem činnosti Narybexu byly „živé hodiny", kdy vyučování probíhalo mimo školu, formou organizované fotografické akce s účastí místních obyvatel. Vyzdvihnout můžeme projekt, při němž byli portrétováni obyvatelé blízkého sídliště, kteří sedí na pohovce v improvizovaném studiu z fólie a lepenky. V dalším úspěšném projektu bylo vyfotografováno šestnáct žen pracujících ve třech mateřských školách, byly zachyceny na svém pracovišti obklopené hračkami. Dalšími tématy živých hodin bylo fotografování v koncertní mušli v parku, fotografování dětí na místní zahradní slavnosti nebo s Mikulášem, portrétování pro-

davačů z malých obchodů nebo prohlídka a dokumentace opuštěných budov v okolí.

obr. 23, 24, 25: Fotografické akce v mateřských školách, 2011.
obr. 26, vlevo: Fotoakce na sídlišti, 2008, obr. 27, vpravo: Výstava skupiny Narybe'x

4. Dokument projektu

4.1 První akce Dokument projektu

Skupina Dokument projektu byla založena v roce 2008 krátce poté, co Městský úřad v Tarnovských Horách nabídl sdružení Projekt Strzybnica spolupráci při organizaci městských slavností. Šlo o třídenní oslavy, během nichž se konaly koncerty, jarmarky a doprovodné akce, ale také tradiční historický průvod, kterého se účastní obyvatelé města oblečení v různých kostýmech.

Autorský projekt se zrodil v roce 2008 jako odezva na dopis z Městského úřadu v Tarnovských Horách s pozvánkou sdružení Projekt Strzybnica ke spolupráci při organizaci dnů Gwarků - svátků města Tarnovské Hory. Od roku 2008 se kolem Dokument projektu každoročně najde přibližně 20-30 lidí, kteří chtějí pro další generace uchovat obrazový záznam ilustrující průběh třídenního tarnohorského svátku. Každý z účastníků pomocí svého fotografického vybavení pořizuje obrazový záznam podle pokynů dohodnutých uvnitř skupiny. Po provedení dokumentace je materiál nahrán na externí disk, ze kterého jsou vybrané snímky zpracovány a následně s popiskami umístěny do databáze na internetových stránkách. (...)
Snímky budou v budoucnu sloužit jako svědectví proběhlých událostí a mohou být využity i jako materiál pro sociologické a antropologické výzkumy.
(Úryvek z dopisu adresovaného Městskému úřadu Tarnovské Hory)

4.2 Činnost

Výhodou skupiny je její velikost. Fotografování slavností probíhajících současně na několika místech po celém městě a tolika různými způsoby by byl pro jednu osobu nemožný úkol. Akce se zúčastnili lidé, kteří jsou s fotografií spojeni profesně, různí nadšenci, ale i amatéři, kteří měli příležitost si v těchto podmínkách procvičit své schopnosti. Existovala i sekce vyhrazená pro fotografování prostřednictvím Narybexu. Účastníci se později stávali rovnoprávnými členy skupiny.
O průvodní myšlence akce se zakladatel Dokument projektu Krzysztof Witkowski vyjádřil takto:
Díky rozvoji fotografie může dnes každý z nás fotografovat a mít tak reálný vliv na rozvoj vizuální kultury - což znamená vlastnoručně se zapsat na stránky historie tím, že zaznamená nejrůznější obrazy, ikony a události. Jedná se hlavně o dokumentaci divadelních představení, koncertů, happeningů, performancí a jiných vystoupení. O odlišnostech jednotlivých záběrů rozhodne citlivost, kterou chceme rozvíjet od počátku našeho fotografického snažení. Kromě emotivního přístupu a potřeby zvěčnit ne-

zachytitelné nám bude pomáhat potěšení z malování světlem.
Princip činnosti byl jednoduchý: Každá událost musela být vyfotografována a vytvořené snímky měly být co nejrychleji publikovány.

obr. 28: Pracoviště v centrále Dokument projektu, 2014.

obr. 29: Přednáška Dokument projektu o archivnictví během slavnosti Dny Gwarků 2011.

obr. 30: Centrála Dokument projektu, 2011.

Plán akce byl rozepsaný na velké papírové roli, na niž se mohl každý zájemce zapsat na zaznamenávání jednotlivé události. Městský úřad vydával novinářské akreditace, které byly klíčové pro pohyb a dobrý přístup k zaznamenávané scéně. Díky dobře fungující logistice se mohl každý zapojit k dokumentování jakéhokoli koncertu, který ho zajímal. Samozřejmě pouze v případě, že interpret neomezil dobu věnovanou médiím. Tato omezení se ostatních událostí zpravidla netýkala, zásadní byli vystupující a diváci - většinou šlo o místní obyvatele, o jejichž vyfotografování byl největší zájem. Nejzajímavější snímky se obvykle objevily mimo oficiální záznamy z události. Všechen obrazový materiál byl protříděn osobou jmenovanou do pozice editora a následně nahrán na síť. Nejdříve na internetové stránky do jednotlivých kategorií databáze Galerie Strzybnica, seřazených podle času a jednotlivých událostí. Počet přístupů a načtení se postupně snižoval, což bylo znamením, že se aktivita přenesla na sociální média - především na Facebook. Po zrušení sdružení Projekt Strzybnica získala skupina Dokument projektu status neformální skupiny. Tato změna způsobila komplikace při spolupráci s městským úřadem, který nebyl vždy nakloněn k neoficiální podpoře. Důvodem, proč skupina je i nadále pouze neformální, je, že je aktivní pouze krátkou část roku. Nestálost mnoha členů a nechuť k byrokratické práci související s činností pod oficiálním statusem organizované skupiny odrazují od jejího

zřízení. Městský úřad se však již několik let k jejím aktivitám staví příznivě a oceňuje přínos a angažovanost obyvatel pro publico bono.
Část členů je dlouhodobě stálých, ale někdy jejich účast kolísá - někteří zkoušejí, zdali jim tato forma vyhovuje, a zůstávají, některým se tento koncept nelíbí. V dokumentu Bartłomieje Zylly z roku 2007 věnovaném této skupině se její členové vyjadřují k plusům této organizace. Zdůrazňují pocit příslušnosti k městu Tarnovské Hory a návrat ke svým známým a společnému trávení volného času. Účast v třídenním Dokument projektu je také alternativou k jejich každodenním aktivitám, ale i návratem k fotografickému koníčku. Mnoho z nich je členem skupiny již mnoho let a přiznávají se, že je výrazně ovlivňuje i motivuje ke studiu fotografie.

obr. 31 a 32: Před každoročním historickým průvodem se koná skupinový portrét - vlevo z roku 2012, vpravo z roku 2016.

Z dnešního pohledu není snadné určit, kolik snímků během existence Dokument projektu vlastně vzniklo. Fotografie jsou archivovány na interních úložištích. Několikrát se i stalo, že disk s fotografiemi z události byl předán přímo na městský úřad. Každý zapsaný rok činnosti byl rozdělen následovně: dny od pátku do soboty s událostmi ze slavnostních Dnů Gwarků, speciální složka na fotoreportáže z průvodu, okolí náměstí, náměstí s kolotoči, náměstí se slavností, a nakonec i každoroční „speciální fotoakce“, které vznikaly buď plánovaně, nebo spontánně.
Nejdůležitějším fotografickým okamžikem pro členy skupiny, a s ohledem na svůj sváteční charakter i pro obyvatele, je nedělní gwarkovský pochod.

Celý průvod centrem města trvá více než hodinu. Na jeho začátku je historická část s motivy z různých historických období a do kostýmů historických osobností města se převlékají současní politici, úředníci, radní a členové sdružení. Průvod je velmi hlasitý a barevný, protože v něm jsou i kapely, zájmové hudební kroužky, ale i všechna kulturně-osvětové pracoviště, která připravují svoji delegaci s žáky. Účastní se i místní firmy a své zastoupení má i místní cyklistický spolek. Tou dobou se na místě nachází nejvíce účastníků Dokument projektu, kteří jsou již prakticky součástí průvodu. Každý má za úkol nafotografovat určenou konkrétní část průvodu. Hlavní je kreativita, kdy snahou je na záběrech zachytit většinu účastníků, ale nezapomíná se ani na přihlížející diváky u cesty a v oknech. Přenesení činnosti na sociální média má i svá pozitiva v podobě snadnosti identifikace a označení lidí na snímcích, takže tato práce má jednoznačně svůj smysl.

obr. 33: Stánek s grilem, fot. Tadeusz Malinowski;
obr. 34: Dny Gwarků, fot. Henryk Lis, 1991 .

Kromě činnosti v době konání Dnů Gwarků je důležitou částí pokračování archivářských prací sdružení Projekt Strzybnica. Musíme však zdůraznit, že se skupina zabývala především digitalizací poskytnutých fotografií a jejich následným zpřístupněním široké veřejnosti na síti. Díky nástrojům, jako je internetové fórum nebo sociální média, bylo možné zpřístupnit obrazové záznamy, které mají šanci proniknout i k osobám, které mohou k zachyceným událostem něco říci. Originály nejčastěji putovaly k vlastníkům nebo byly nabídnuty místnímu muzeu.

Postavou, která byla ohledně dokumentace Dnů Gwarků největším zdrojem inspirace, byl Tadeusz Malinowski, který v Tarnovských Horách žije již od roku 1953. S Dokument projektu se seznámil v roce 2007 během historického průvodu. Malinowski poskytl svůj soubor snímků z města na negativech vytvořených na přelomu roku 2000. Sám od sebe tuto událost fotografoval již přes čtyřicet let a později i snadno přesedlal na digitální fotoaparát. Aktivně se připojil ke skupině fotografující Dny Gwarků a rozšířil dokumentární obraz tarnohorského svátku. Jeho fotografie zachycují portréty Tarnohorců, kdy je s nimi autor často v bezprostřední interakci a klade velký důraz na dokonalou kompozici a barevnost. Malinowski uvedl: „Chtěl jsem se městu, které jsem si zamiloval, odvděčit tím, že jsem ho fotografoval." Po jeho smrti však bylo celé jeho dílo zničeno a zachránily se pouze snímky, které sám předal členům Dokument projektu.

Za další digitalizovanou sbírku fotografií vděčí sdružení Henryku Lisovi, který začal fotografovat Dny Gwarků od 70. let 20. století. V 50. letech vzal do ruky fotoaparát Practica FX3 a ve svém rozvoji dále pokračoval pod dohledem prof. Witolda Dederky na střední škole se zaměřením na fotografii ve Varšavě. Díky tomu se Henryk Lis později stal učitelem fotografie a pomáhal vzdělávat dalších 47 členů sdružení. Jeho fotografie prezentují široký pohled na svátek města se stejným důrazem na hlavní, ale i doprovodné události, od detailních portrétů po širokoúhlé záběry.

Digitalizací prošel také soubor z roku 1975 od Bogdana Kostosze, otce jedné členky skupiny. Jeho fotografie ukazují gwarkovský pochod z pohledu diváka. Na základě příběhu ztracených fotografií Tadeusze Malinowského se v roce 2019 konala akce „Ztracené archivy". Šlo o intenzivní akci probíhající především na sociálních médiích, kdy byla rozšířena provokativní falešná zpráva o tom, že všechny snímky na úložištích Dokument projektu byly ztraceny. Cílem akce bylo získat větší množství archivů, ale i motivovat obyvatele k oprášení a prohlížení svých rodinných alb. Šlo také především o šíření vizuálního a kulturního vzdělávání v mladé generaci, aby se již neopakovala ztráta důležitých děl neznámých autorů. Úspěchem akce byla oslava dvacetiletí existence Dokument projektu

spojená s projekcí fotografií a výstavou na tarnohorském náměstí. Výstavní plochy v centru města zůstaly i do budoucna. Vznikla také online interaktivní prezentace s výběrem z přijatých souborů i s popsanými příběhy. Jednou z osob, která se podělila o svoji sbírku, byl i Adam Walanus, profesor Hornicko-geologické akademie v Krakově, který o sobě napsal:
Narodil jsem se v Tarnovských Horách, na Hůrce, v kolonii Svoboda, zkráceně na kolonii. Svůj první fotoaparát - Druh - jsem však dostal, až jsme se přestěhovali na Krakovskou ulici (...) Fotografoval jsem krajinu. Lidi jsem fotografoval také, ale jen zřídka jsem je zvětšoval (negativy však mám). Vždy jsem pracoval manuálně, dokonce jsem vystudoval fyziku na technice, a protože jsem neměl Lightroom, upravoval jsem si snímky ručně pod zvětšovákem Krokus.[18]
Adam Walanus poskytl sdružení svůj fotografický archiv ze 70. let, který obsahoval snímky na nejrůznější témata. Byly v něm portréty dětí, ale i fotografie městské krajiny v okolí, architektura města, hornické muzeum a samozřejmě Dny Gwarků. Detailní záběry fotografovaných postav a přítomnost fotografa na snímaných scénách umožňují vycítit náladu dané doby a srovnat tehdejší výtvarnost obrazu se současností.
Kromě klasické fotografické formy se Walanus otevřel i moderním formám zpracování obrazu a vyjádřil souhlas s šířením svých snímků formou „memů“ s místní tematikou, které byly zpřístupněny na stránkách Dokument projektu. Spolupráce autorky textů a fotografa měla úspěch a výsledkem byla výstava snímků s vtipnými popiskami.

obr. 35: Fotografie z cyklu „Bajtle“ Adama Walanuse, 70. leta 20. století.

[18] https://tinyurl.com/wcskbl2 online: 30.03.2023

Gwarkovská činnost Dokument projektu přiměla známého sběratele neprofesionálního umění Teodora Segieta k poskytnutí svého fotografického díla dokumentujícího městské slavnosti v 70. letech 20. století. Jeho snímky jsou záznamem gwarkovského průvodu včetně jeho příprav, zaznamenané reportážním způsobem na černobílých negativech. Rok po publikaci snímků se v tarnohorském muzeu konala autorská výstava fotografií Teodora Segieta nazvaná „Teo-pasje“ (Teo-vášně).
V důsledku stejné výzvy poskytli svoje archivní snímky, pohlednice i vzpomínky týkající se Tarnovských Hor a okolí i další fotografové, například Kazimierz Wichura, vnuk Romana Sobka, rodina Balczarků, kteří zachycují každodenní život ve městě. Kromě výše zmíněných akcí byly snímky digitalizovány a následně publikovány na sociálních médiích a na externích úložištích.

obr. 36: První ročník projektu Portrét Tarnohorců, 2019.
obr. 37: Portrétní stan na náměstí v Tarnovských Horách, 2020.

V roce 2019 se konala organizovaná fotoakce spočívající v portrétování obyvatel Tarnovských Hor během Dnů Gwarků, která probíhala na náměstí ve speciálním stanu sloužícím jako ateliér. Myšlenkou byla snaha zavést nový prvek do činnosti Dokument projektu. Autoři nápadu našli inspiraci v projektu Richarda Avedona „In the American West“ (1979–1984), v němž autor portrétoval obyvatele Texasu na bílém pozadí, díky kterému odstranil reálné pozadí, jež by divákovi napovědělo, kam má jednotlivé postavy zařadit či lokalizovat.[19] Stejný byl i cíl experimentu – zbavit se souvislostí s oprýskanými činžáky a prezentovat především podobu

[19] S. Frailey, R. Avedon: „In The American West“, https://stephenfrailey.com/pages/writing/american-west-avedon, online: 01.04.2023.

lidí. Snímky byly po získání všech souhlasů portrétovaných publikovány digitálně na in. Díky těmto prostředkům bylo možné pracovat s lepším technickým vybavením.

obr. 41: Kniha fotografií z portrétní fotoakce, 2020.
obr. 42: Výstava „Portréty Tarnohorců“ (Portrety Tarnogórzan) v jedné z výloh obchodů, 2020.

Během probíhající pandemie bylo fotografování v portrétním stanu ojedinělou příležitostí k setkání. Akce byla zakončena publikací ebooku, vydáním několika kusů knih vlastním nákladem a výstavou ve veřejném prostoru města. Mnoho vystavených fotografií skončilo v rukou portrétovaných.

obr. 38, 39, 40: Fotografie ze souboru „Portréty Tarnohorců“, 2020.

Neformální styl Dokument projektu spolu se sehraným týmem lidí se stal základem pro vznik festivalu Živé stříbro, jehož se Dokument projekt stal součástí. Můžeme říci, že vytvoření nových iniciativ na tomto základě je návratem ke kořenům sdružení Projekt Strzybnica. Aby měli členové sdružení co fotografovat, vymýšleli si akce sami (LatoFest, Tarnowidz). Živé stříbro bylo odpovědí na snahu účastníků vytvářet události podle vlastních pravidel, na rozdíl od těch velkých, jakými jsou v jejich srovnání Dny Gwarků. Díky této události vzniklo mnoho výstav a fotografických dílen vedených členy Dokument projektu.

Závěr

Téma, které jsem si vybrala, je výsledkem mého osobního zapojení do konkrétní neformální skupiny zabývající se kulturní činností, při níž je využívána fotografie. Jednotlivé faktory jejího fungování jsou natolik komplikované, že jsem se pokusila tuto činnost shrnout. Významným faktorem tohoto tématu je umístění akce - blízko mého bydliště, ve čtvrti Strzybnica, v přibližně šedesátitisícovém městě Tarnovské Hory ležícím v Horním Slezsku. Činnost popsaných skupin má charakter regionálního patriotismu v moderním provedení. Využívají nové prvky komunikace orientované na internet. V roce 2006 ještě nebylo příliš běžné mít server a internetové stránky, jako je tomu dnes, a jiný byl i přístup k vizuálnímu zpracování. Na nadšenecké bázi založená amatérská činnost skupiny lidí, která chtěla ve svém prostředí něco změnit, se transformovala do formálního sdružení. Do projektu byli zapojeni jak dospělí, tak i mládež a všechno se točilo kolem média fotografie. Umožňovalo to prozkoumávat jejich současné okolí, stejně jako objevovat historii míst a lidí. Zakladatelé skupiny si uvědomovali hodnotu, kterou může fotografický záznam představovat, a pokoušeli se přispět i svým dílem k archivní činnosti, a to nejen v souvislosti s minulostí, ale také tvorbou obrazového materiálu a databází s myšlenou na budoucí generace.
Činnost členů sdružení se ideálně seběhla s tehdejším rychlým rozvojem internetu a stala se příkladem kulturní úrovně účastníků. Projevilo se to v narůstajícím používání digitálních forem záznamů na fóru, které se následně přelévalo na společenská média. Členové se stali nejen odběrateli mediálních sdělení, ale sami se také stávali tvůrci digitálních záznamů. Svůj odraz to mělo i v reálném životě, kdy členové sdružení mohli organizovat události, navrhovat změny v prostředí, vyjadřovat nespokojenost s místní samosprávou nebo aktuální sociální situací. Během let bylo možné v této skupině snadno zpozorovat probíhající generační výměnu. Osobnosti zakladatelů se vzhledem k životním okolnostem (kariéra, rodina) již nemohou angažovat stejně jako kdysi. Změnila se také pravidla skupiny, z níž vzniklo sdružení Dokument projektu, tedy pravidel-

né setkání probíhající jednou ročně během městských slavností. Kromě mnoha problémů souvisejících s neformálním statusem této organizace se každoročně daří setkávat stejné skupině lidí s cílem fotograficky zdokumentovat svátek města - Dny Gwarků. Realizace záměrů nebo jakékoli fotografické akce či happeningů jsou zpravidla organizovány s minimálním rozpočtem. Motivací skupiny je radost ze spontánní a svobodné formy tvůrčí exprese v okruhu osob, jejichž společnou vlastností je vztah v místu, kde žijí.

Jako členka této skupiny si také uvědomuji otevřenost místní samosprávy k činnosti neformálních skupin a její materiální podporu a propagaci. Začínám také chápat, že forma sdružení nebo nadace není pro mladší generaci nejvhodnější, protože by jim tato činnost měla přinášet především tvůrčí zadostiučinění, místo účetních povinností a práce s administrativou. Tuto možnost každoročně využívá Dokument projektu, kdy v době konání Dnů Gwarků dostává prostor k editaci a zpřístupnění fotografií na síti, ale také podporu při organizaci výstav a každoroční propagaci činnosti skupiny.

Činnost skupiny v současné formě je zásluhou mnoha lidí, kteří jsou při aktivitách sdružení činní již řadu let. Mluvit oficiálně o akcích či formalitách vlastně není vůbec jednoduché, protože se vlastně jedná o skupinu kamarádů, které charakterizuje příslušnost k malé domovině.

Skupiny popisované v práci nejsou uměle vytvořené. Vznikly v důsledku společného názoru a zájmů lidí z jednoho města. Jde o dlouhodobý projekt, v němž se sice měnily hlavní postavy i forma, ale zachoval se pilíř v osobě Krzysztofa „Wita“ Witkowského. Jeho přístup k fotografii jako médiu doplňujícího kulturně-společenské aktivity a vědomí toho, jak je v souvislosti s dokumentací důležitá historie vlastního prostředí, se staly hnací silou popisovaných iniciativ. Myslím si, že bez charismatického lídra by tato činnost do dnešního dne nepřežila. Krokem, který umožnil pokračování skupiny Dokument projektu, byla vzdělávací činnost probíhající formou školních fotografických dílen. Tyto dílny umožnily prodloužit vlastní činnost skupiny i následnou generační výměnu v rámci ní. Aspektem, který způsobuje, že i po tolika letech se lidé zapojují do činnosti Doku-

ment projektu, je nezávazná forma členství. Neformální struktura umožňuje členům skupiny celou řadu volných aktivit, což má na jejich chuť se zapojit pozitivní vliv. Smíření se s tímto stavem věcí však může způsobit určitý organizační chaos. Mám na mysli především databáze se soubory skupiny na úložištích. Myšlenka skupiny je správná - „zachovat pro další generace“. Otázkou však zůstává, jestli je nutné uchovávat tak obrovské množství fotografií v digitální formě s proměnlivou a často diskutabilní kvalitou obsahu i zpracování. Původní předpoklad spočívající v uchovávání vybraných snímků i v tištěné podobě se stal nereálný. Nedostatek osob kvalifikovaných pro tuto práci, omezený rozpočet a chybějící informační systém pro uchovávání snímků se staly této myšlence osudné. Možným řešením bylo zavést již na začátku mnohem vyspělejší schéma, které by uchránilo databáze před chaosem. Aktuálním problémem skupiny je chybějící nová generace adeptů fotografie, což je způsobeno nedostatkem vzdělávací činnosti na základních školách. Mění se také přístup k tomuto médiu i tvůrčí expresi, kdy forma skupinové činnosti nemusí být pro současné vyznavače individualistické kultury atraktivní.

Seznam literatury:

Barberie P., „Mission Héliographique“, [in:] Encyclopedia of nineteenth-century photography, red. J. Hannavy.

Jenkins, H.: Kultura konwergencji. Zderzenie starych i nowych mediów, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Varšava 2007.

Rybka I., Leszczyńska M. „Koncepcja analizy dotychczasowych doświadczeń w obszarze pracy socjalnej i animacji społecznej“.

Schindler A., „Czym jest animacja społeczno-kulturalna?“, [in:] Konteksty animacji społeczno-kulturalnej, red. Hrycyk K., Vratislav 2004.

Zebrowski J., „Animacja jako nowa koncepcja edukacji przez kulturę w społecznościach lokalnych“, [in:] Animacja kulturalna jako problem pedagogiczny, red. J. Gajda, Lublin 1991.

Internetové zdroje:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Towarzystwo_Fotograficzne_Warszawskie#cite_note-:0-1, online 21.03.2023.
https://culture.pl/pl/artykul/karolina-ziebinska-lewandowska-jak-nie-zostalam-fotografka-wywiad

https://blur.olsztyn.pl/niezwykla-codziennosc-2019/

https://kulturaupodstaw.pl/plaszczyzny-wspolne-przez-wielkopolske/

https://kulturaupodstaw.pl/brzegi-wspolne-michal-sita/

http://www.tres.org.pl

https://slaskie.naszemiasto.pl/projekt-strzybnica-mlodzi-i-kreatywni/ar/c8-3027928

https://gwarek.com.pl/pl/11_wiadomosci/35624_tarnowskie-gory-po-trzech-latach-wraca-zdjecie-grupowe-w-strzybnicy-.html

https://www.youtube.com/watch?v=9SZ_QU9li34

http://www.galeria.strzybnica.com/thumbnails.php?album=226

https://slaskie.naszemiasto.pl/foto-04-strzybnica-na-grupowym-foto-po-raz-kolejny/ar/c3-3024206

https://tinyurl.com/wcskbl2

https://stephenfrailey.com/pages/writing/american-west-avedon

Jmenný rejstřík

A

Augustius 14
Avedon 10, 34

B

Balczarek 33
Borowik 19
Bułhak 11

C

Chomętowska 11, 12
Cieśla 19

D

Dederko 11, 31
Dłubak 12
Domin 23

F

Fenton 10
Fugazi 19

G

Golcz 10
Gregorczyk 14
Grześ 13

J

Jarosz 15

K

Kostorz 31

L

Lebiedziński 10
Lepich 15
Lewczyński 12
Lis 30, 31

M

Malinowski 30, 31
Morys 19

N

Nowak 19, 20

S

Segiet 33
Sikorski 15
Sobek 33
Steichen 10
Stieglitz 10
Strand 10
Sunderland 11
Szalay 10

T

Tarasek 16, 23

W

Walanus 32, 33
Wichura 33
Wielebský 15
Wiśniewski 18
Witkowski 7, 16, 23, 24, 27, 37

Z

Ziębińska-Lewandowska 12
Zylla 16, 17, 18, 19, 22, 23, 29

Ż

Żyła 19, 20